3. Mikä on tilanne nyt? Tilastot ja EU-vaikutus

Aika-, tila- ja yhteiskuntarakenteen murros Suomessa · Kain maailma

Suuren muuton perintö: Kun yhteys maahan katkesi

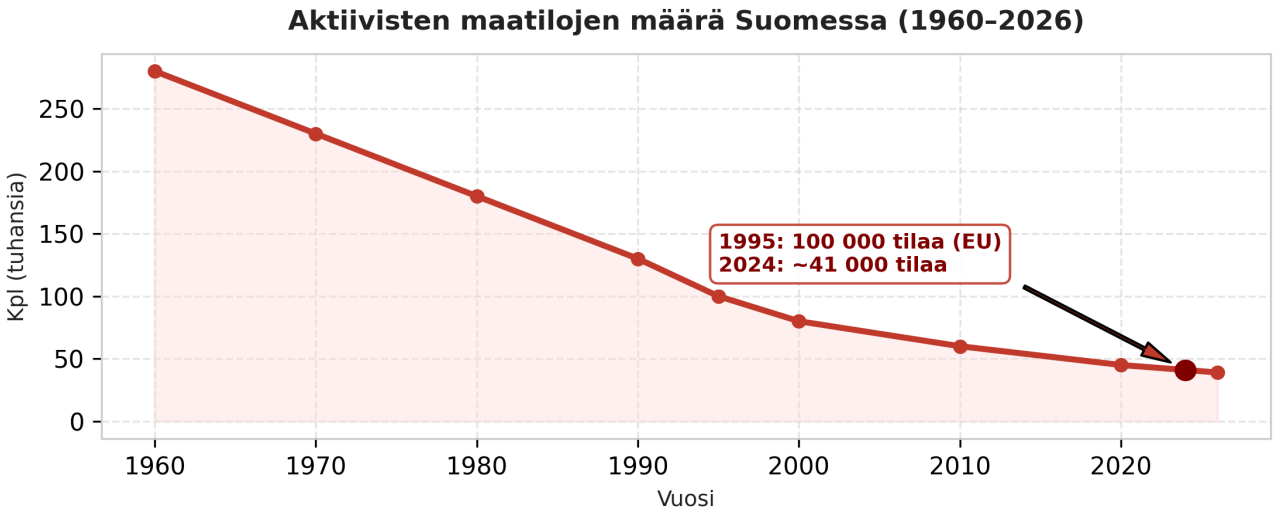
Kun etsimme sitä historiallista käännekohtaa, jolloin suomalaisen yhteiskunnan yhteys maahan alkoi todella murtua, on palattava 1960- ja 1970-luvuille. Tätä aikakautta kutsutaan Suomen historiassa aiheellisesti Suureksi muutoksi. Maa- ja metsätalouden voimakas koneellistuminen muutti ihmisen ja luonnon välistä suhdetta jyrkästi: elävä luonto alettiin nähdä yhä selvemmin pelkkänä hyödynnettävänä resurssina ja raaka-ainevarastona.

Tämä historiallinen murros käynnisti massiivisen muuttoliikkeen ja oli todellinen alkupiste sille kehitysvaiheelle, jota kutsumme ylikeskittämisen aikakaudeksi. Massakulutuksen myötä tuotannon ja elämäntapamme todelliset luontovaikutukset etääntyivät arjesta. Tästä alkoi vuosikymmeniä jatkunut kehityskulku, joka on johtanut nykyiseen yhä tiheämpään kaupunkirakenteeseen, heikentyneeseen luontoyhteyteen ja syvästi haavoittuvaan yhteiskuntamalliin.

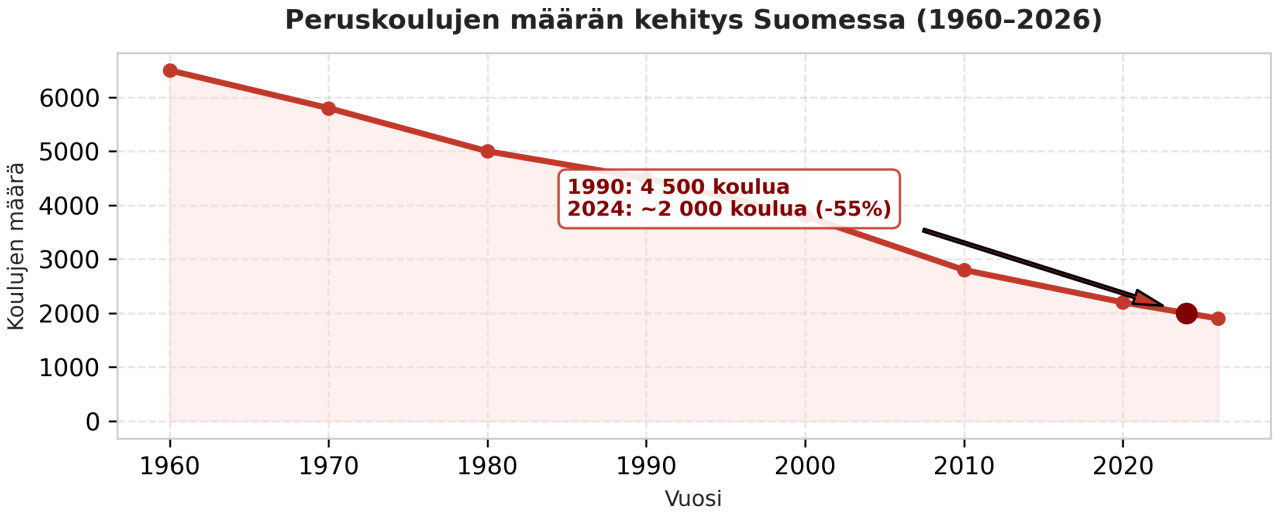
Tilastot ja keskittämisen ketjureaktio

Kun arvioimme nykyhetkeä, on erotettava toisistaan kauniit tavoitteet ja käytännön todellisuus. Vaikka ymmärrämme luonnon asettamat ekologiset rajat, käytännön tasolla ihmisen yhteys elämän perusrakenteisiin ohenee päivä päivältä. Näemme ympärillämme umpeen kasvavia niittyjä ja asfaltoituvia kasvukeskuksia.

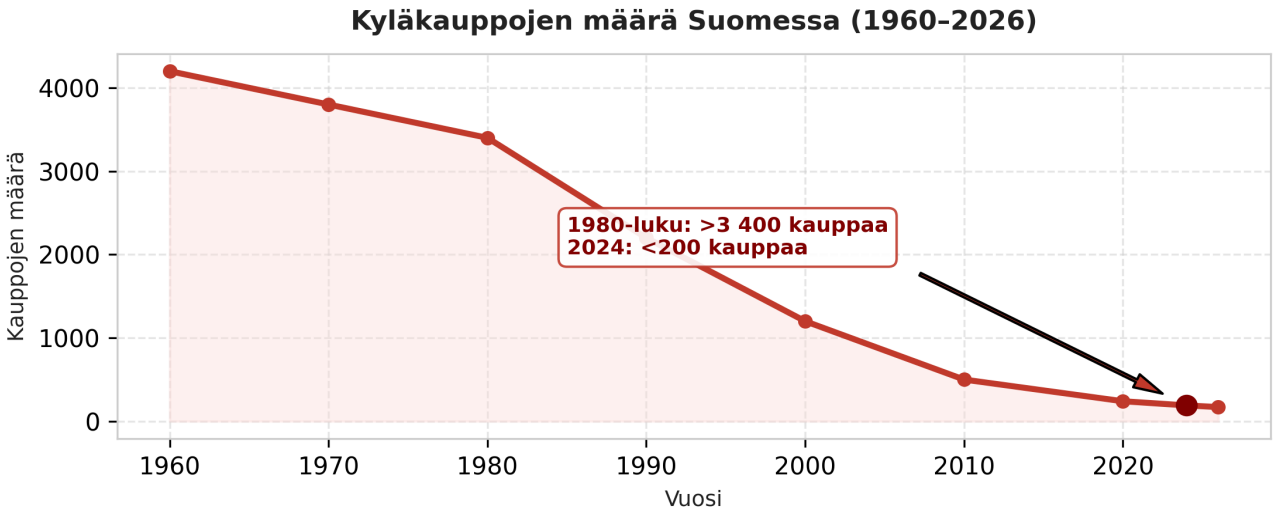
Tämä ei ole sattumaa, vaan seurausta armottomasta ketjureaktiosta. Keskittäminen autioittaa maaseutua selkeän mallin mukaisesti: ensin lakkautetaan peruspalvelut kuten koulut, kaupat, pankit ja terveysasemat. Palveluiden katoamista seuraa yritystoiminnan ja maatilojen lakkauttaminen, mikä johtaa suoraan työpaikkojen katoamiseen. Lopulta ihmisten on pakko muuttaa näiden elintärkeiden toimintojen perässä kasvukeskuksiin, joihin resurssit, asutus ja infrastruktuuri pakkautuvat.

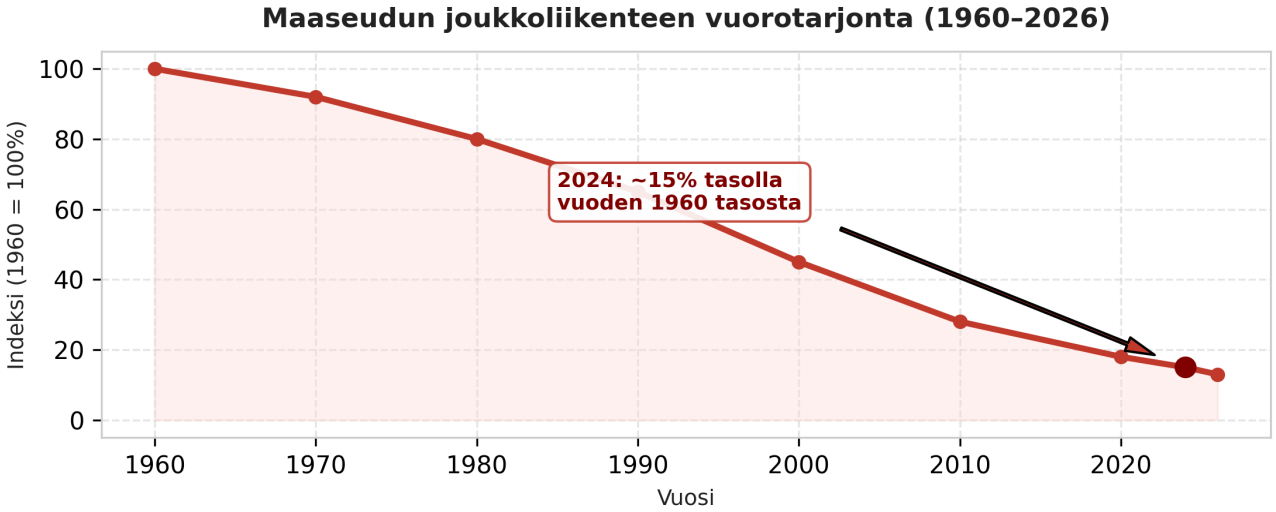
Kaavio 3.1: Aktiivisten maatilojen määrän kehitys Suomessa (1960–2026). Vuonna 1995 aktiivisia tiloja oli 100 000, vuonna 2024 noin 41 000.

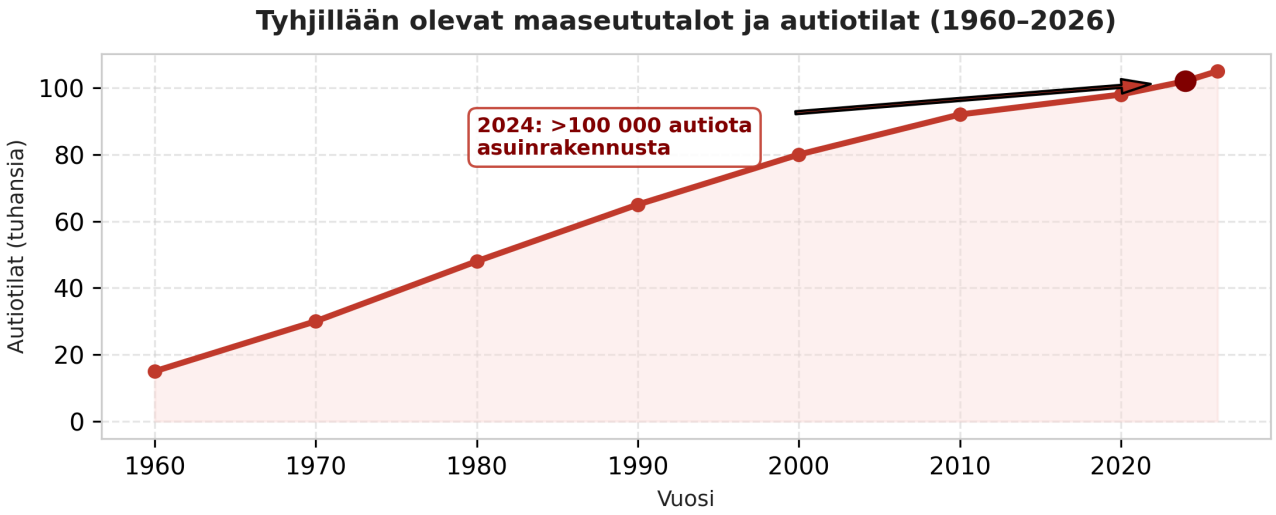
Kaavio 3.2: Peruskoulujen määrän kehitys Suomessa (1960–2026). Vuoden 1990 noin 4 500 koulusta on lakkautettu yli puolet.

Kaavio 3.3: Kyläkauppojen määrä Suomessa (1960–2026). 1980-luvun yli 3 400 kyläkaupasta on jäljellä alle 200.

Kaavio 3.4: Maaseudun joukkoliikenteen vuorotarjonta (1960–2026). Tarjonta on pudonnut noin 15 prosentin tasolle vuoden 1960 tasosta.

Kaavio 3.5: Tyhjillään olevat maaseututalot ja autiotilat (1960–2026). Maaseudulla on yli 100 000 tyhjilleen jäänyttä asuinrakennusta.

EU-vaikutus, tehokkuuden hinta ja järjestelmän haavoittuvuus

Päätöksentekoa ja taloutta ohjaavat lyhytnäköiset edut, ja elintärkeitä toimintoja pakataan harvoihin suuryksiköihin taloudellisen tehokkuuden nimissä. Suomen liittyminen Euroopan unioniin vuonna 1995 kiihdytti tätä kehitystä: tiukka byrokratia ja normit ovat pakottaneet tuotannon keskittymään 'kasva tai kuole' -periaatteella.

Tämä tehokkuusajattelu on johtanut vaaralliseen tilanteeseen, jossa ylikeskitetystä järjestelmästä tulee äärimmäisen altis häiriöille ja kriiseille. Keskittäminen luo järjestelmään yksittäisiä vikapisteitä, joissa yhden suuren yksikön tai logistiikkakeskuksen kaatuminen vaarantaa koko yhteiskunnan huoltovarmuuden.

Uusi suunta: Vahva ja hajautettu jäsenmaa & Gaia-synteesi

Olemme pisteessä, jossa on pakko kysyä moraalinen ja strateginen kysymys: olemmeko todella valmiita uhrata elinvoimaisen maaseudun ja huoltovarmuuden näennäisen tehokkuuden alttarille? EU:n ja kansallisen päätöksenteon on ymmärrettävä, että todellinen kestävyys ei synny haavoittuvista suuryksiköistä, vaan luonnon omien toimintamallien kaltaisista hajautetuista, toisiaan tukevista verkostoista.

Ratkaisu on Gaia-synteesi, jossa uuden ajan kestävyys yhdistetään hajautettuun elämäntapaan ja paikalliseen resilienssiin. Hyvinvoiva, omavarainen ja koko pinta-alaltaan asuttu Suomi ei ole menneisyyden jäänne, vaan elintärkeä tulevaisuuden turvallisuustekijä ja luonnollinen osa elävän maailman verkkoa. Meidän on vahvistettava paikallisia yhteisöjä, tuettava pientuotantoa ja annettava ihmisille mahdollisuus elää tasapainossa luonnon kanssa – koko Suomen alueella.